

UOT: 821(=512.1)

Nailə Əskər*

KOROĞLUNUN ZÜHURU: AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKMƏN VERSİYALARINDA

Xülasə

“Koroğlu” dastanı türk xalqlarının epik yaradıcılığında geniş yayılmış dastanlardan biridir. Bu gün “Koroğlu” dastanı türk, qazax, qırğız, özbək, türkmən, tatar, başqırd, qaqaüz, Azərbaycan, qaraqalpaq, uyğur və digər xalqlar arasında yaşamağa davam edir. Türkmən xalqının “Goroğlu” dastanı Orta Asiyada yayılmış variantlar arasında xüsusi yer tutur. Türkmən “Goroğlu” dastanı həcmcə böyükdür və qollarının sayı etibarilə də zəngindir.

“Koroğlu” dastanının ilk qolunun tipoloji xüsusiyyətləri Azərbaycan və türkmən versiyalarında tamamilə fərqlidir. Bu yazıda hər iki variantda ilk qol, ümumi və fərqli motivlər, epizodlar haqqında məlumat verilir.

Açar sözlər: “Koroğlu” dastanı, türkmən, versiya, variant, Koroğlu, qol

Giriş. “Koroğlu” dastanı türk xalqlarının epik yaradıcılığında geniş yayılmış dastanlardan biridir. Dastan ümumtürk dastançılıq ənənəsindən doğmuş, mövzunu klassik qəhrəmanlıq motivlərindən götürmüş, daha çox şaxələndikcə məhəbbət mövzularının da yer aldığı, qədim olduğu qədər də gənc, poetik olaraq kamill söz abidələrimizdəndir. Bu gün “Koroğlu” dastanı türk, qazax, qırğız, özbək, türkmən, tatar, başqırd, qaqaüz, Azərbaycan, qaraqalpaq, uyğur və s. xalqlar arasında öz həyatını davam etdirir. “Koroğlu” dastanının türkmən versiyası bu variantlar arasında ən mükəmməli hesab edilirdi üçün koroğlusünaslar ona mənbə kimi istinad edirlər. Dastan Xəzər dənizindən şərqdə yaşayan oğuzlar arasında məşhur olmuş, zamanla dildən-dilə keçərək, özbəklər və qazaxlar arasında da məşhurlaşmağa başlamış, oradan da bütün Orta Asiya coğrafiyasına yayılmış və çox sayda xalqlar arasında populyarlıq qazanmışdır. Xəzər dənizindən qərbdəki versiyalar arasında ən dolğunu Azərbaycan və Anadolu variantlarıdır. Şərq versiyası daxilində isə istər həcm, istər məzmun baxımından ən dolğun və orijinal mətn “Koroğlu” dastanının türkmən versiyası hesab olunur. Türkmən “Koroğlu” dastanı həcmcə böyükdür və qollarının sayı etibarilə də zəngindir.

Azərbaycan və türkmən versiyalarında

“Koroğlu” dastanının ilk qolunun tipoloji xüsusiyyətlərinə keçməzdən öncə, “Koroğlu” dastanının toplama və nəşr tarixinə qısaca nəzər salaq. 1917-ci ildə ilk dəfə Daşkənddə və Kazanda türkmən “Goroğlu” dastanının bəzi qolları çap olunmuşdur. Nisbətən təkmilləşmiş mətn 1941-ci ildə çap olunub. Məşhur folklor toplayıcısı Ata Çepov tərəfindən toplanmış mətni Aşıq Pelvan (Pelvan baxşı) söyləmişdir. 13 qoldan ibarət olan kitabı Ata Qovşudov nəşrə hazırlamışdır. Bundan sonra dastandan 1958-ci ildə 14 qol, 1980-ci ildə 15 qol, 1990-cı ildə 20 qol toplanaraq nəşr edilmişdir (Qovşudov A. Göroğlu-Türkmen Halk Eposı; Göroğlu; Göroğlu Türkmen Halk Eposı). Ən mükəmməl nəşr isə 1983-cü ildə akademik B.Qarıyevin toplayıb çap etdirdiyi variant hesab olunur. Bu variant Aşıq Pelvandan (Pelvan baxşı) yazıya alınmış rus, türkmən dillərində Moskvada işıq üzü görmüşdür (Гер-оглы. Туркменский героический эпос. “Эпос народов СССР”). 1996-cı ildə Əhməd Yəsəvi Universitetinin hazırladığı dastan türk və türkmən dillərində 8 cild olaraq 30 qol həcmində Ankarada nəşr edildi (Göroğlu-Türkmen Halk Dessanı. I-VIII cilt). “Koroğlu”-nın türkmən versiyası haqqında V.M.Jir-munski, H.T.Zərifov, P.Kiçikulov, A.Qovşudov, N.Aşirov, B.Qarıyev, M.Kösəyev, B.Məmməd-

yarov və başqaları tədqiqat işi apararaq, dastanın dövrü, mənsəyi, dili, əhəmiyyəti və s. haqqında geniş fikirlər söyləmişlər.

Bu gün Türk dünyasının bir çox yerində söylənilən “Koroğlu” dastanı söyləyici, dinləyici, məkan və zamana görə tək-tək qollar şəklində nəql edilir. Qol, hər biri müstəqil hekayənin yalnız “Koroğlu” dastanına məxsus adı olub başqa dastanlarda istifadə edilmir. Bununla yanaşı, məkan olaraq Çənlibel (Çandıbil) seçilməsi də bu versiyalardakı qolların ortaq xüsusiyyətlərindən biridir. Məhz qeyd etdiyimiz bu xüsusiyyətlər bütün qolları bir-birinə bağlayaraq dastanın bütövlüyünü qoruyur. Şifahi xalq yaradıcılığında söyləyicilik prinsipinə bağlı olaraq bu epik əsərin girişi ilk qoldan başlayır. Azərbaycan və türkmən versiyalarında “Koroğlu” dastanının ilk qolunun tipoloji xüsusiyyətləri kifayət qədər fərqlənir. Koroğlunun Azərbaycan və türkmən variantlarında ortaq qollar da vardır, ortaq epizodlar və ortaq qəhrəmanlar isə çoxdur. Dastan bir-birindən asılı olmayan, eyni zamanda bir-birini tamamlayan müxtəlif qollarla ibarətdir. Türkmənistanın müxtəlif bölgələrindən “Koroğlu” dastanının 40-dan artıq qolu toplanıb yazıya alınmışdır. Əsasən 30 qol orijinal mətn hesab edilir, qalan qollar onların variantlarıdır.

Türkmənistan versiyalarına aid mətnlərdə Koroğlunun ailəsindən bəhs olunarkən, həmişə kiçik hadisələr daxilində gələcək qollarda bəhs ediləcək epizod və motivlərə yer verilmişdir. Məsələn, “Koroğlunun törəyişi” adlanan ilk qoldan belə bir epizod nəşr salaq: “Bir gün Adibəy qırx igidi ilə gedərkən, yolda bir kəcavə gördü. Kəcavənin yanındakı boz atlı atılardan qorxub qaçdı. Kəcavədəki qız Şirvan sultanının qızı Güləndam idi. Bu qızı Mömün bəyə verdi-lər. Bundan sonra Sultan Adibəy də evləndi. Adibəyin arvadı hamilə idi, əcəl gəldi, o, uşağını görmədən öldü. Arvadı da uşaq dünyaya gəlməyə az qalmış öldü!” [1, s.4-6]. “Koroğlu” (Göroğly. Türkmen Halk Dessanı) dastanından götürülən örnəklər türkməncədən tərcümə edilmiş və ixtisarla verilmişdir.

Bundan sonrakı hadisələr cərəyan etdikcə, adının Reyhan Ərəb olduğunu öyrəndiyimiz

kəcavəni qoyub qaçan adamla uşaq yaşdakı Koroğlunun yolları kəsişəcəkdir.

Qədim türk dastanlarında qəhrəman əsilzadə ailələrdən, yəni padşah, sultan, xan, vəzir və bəy ailəsindən çıxmaları idi, bu xüsusiyyət demək olar ki, bütün dastanlarda dəyişməzdir. Koroğlunun türkmən versiyasında ailə modeli qədim dastançılıq ənənələrinə sadıq qalmışdır. Azərbaycan versiyalarında bu epizod qısa və fərqli şəkildə söylənmiş, sanki məsələnin üstündən tələm-tələsik keçilmişdir. Azərbaycan variantlarında qəhrəman sadə bir ailədən çıxmışdır. Xəzər dənizindən qərbdə yerləşən, Azərbaycan variantlarına yaxın olan Anadolu variantlarının bəzilərində bu vəziyyətdə istisnalar vardır. Bəzi variantlarda Koroğlunun atası Hasan bəy Sivas yaxınlığında olan Refahiyədə zəngin bir mülkəddərdir. O, quraqlıq olduğu üçün müflisləşmiş, bundan sonra Bolu bəyin ilxısında mehtər olmuşdur.

Azərbaycan versiyalarının bütün variantlarından fərqli olaraq, türkmən versiyalarında qəhrəmanın ailəsi ilə bağlı məlumatlar daha geniş verilmişdir. Türkmən versiyasında Koroğlunun uşaqılıq illəri ilə bağlı faktlar mövcud olsa da, Azərbaycan versiyasında bu faktlar müşahidə olunmur. Bundan başqa, “Koroğlu” dastanının Azərbaycan versiyasında Koroğlunun doğumu haqqında məlumat yer almır, türkmənlərdə isə müxtəlif variantlarda Koroğlu qəbirdə anadan olur və anasının, bəzi variantlarda isə keçinin və ya atın südünü əmələ böyüyür. Azərbaycan variantlarında isə Koroğlu artıq böyümüşdür və dəliqanlı yaşında qarşımıza çıxır. Türkmən versiyalarında qəhrəmanın sehirli doğuluşu xüsusi olaraq dastançılıq ənənəsinə bağlı şəkildə geniş təsvir edilir: “Bir gecə Xıdır Cığalı bəyin yuxusuna girdi. Ondan gəlinin məzarına getməyi istədi. Cığalı bəy sabah açılarda qəbiristanlığa getdi, baxdı ki, gəlinin məzarında bir oğlan uşağı var. Uşaq anasının ciyərini yalayıb yatırdı. Uşağı evə gətirdi. Gördü ki, evdə bir ağsaqqal dədə oturur. Ağsaqqal uşağın kürəyinə 3 dəfə vurub, üç dəfə ağzına tüpürərək “bizim nəfəs oğlumuz olsun, qaranlıq yurddan işıqlı yurda çıxdı, adı da Rövşən olsun”, – deyib getdi” [1, s.6].

Koroğlunun türkmən versiyalarında yer alan “qəhrəmanın məzarda – gorda doğuluşu” motivi türk mifologiyasındakı “müqəddəs mağaralar” motivini yada salır. Türklərin yaranması və mənşəyi haqqında olan bir əfsanəyə görə, türk millətinin ilk əcdadı Ay Ata bir mağarada yarıb meydana çıxır. Bahaəddin Ögəl bu mağaraların “yeraltı dünyasını yer üzünə bağlayan bir qapı kimi” olduqlarını ifadə edir [2, s.21]. Göytürklərin qurddan törəyişlə bağlı əfsanələrində də “mağaradan çıxma” motivlərini olduğunu görürük. Türk dastanlarında qəhrəmanın sehri doğuluşu motivi bəzi qeyri-adi epizodlarla zəngindir. Bu qeyri-adi xüsusiyyətlər də qəhrəmanın seçilmiş olduğuna və gələcəkdə böyük şücaətlər göstərəcəyinə işarə edir.

Türkmən variantlarının bütün qollarında Koroğlunun atı, silahları, pəri qızı olan arvad(lar) ilə bağlı epizodlar, bir sözlə, Koroğlunun fəvqəltəbii həyat tərzini öz əksini tapır. Dastanın hər iki versiyasında həddindən artıq magik yardımçılar, mifoloji ünsürlər vardır. “Koroğlu” dastanının türkmən versiyalarına aid olan variantlarında dastana məxsus və mifoloji ünsürlər daha çoxdur. Azərbaycan versiyalarında süjetin reallığa doğru getdiyini, daha çox realist boyalar qazandığını müşahidə edirik. Bunu yaradan başlıca səbəblərdən biri də köçəri həyat elementləri daşıyan qollara mifoloji ünsürlərin hakim olması, oturaq şəraitdə yaşayanlar arasından toplanan qollarda isə daha real süjet xəttinin yer almasıdır. Azərbaycan versiyalarının bütün variantlarında Koroğlu Qoşa bulağın suyundan (abi-həyat suyu) içmiş haqq aşığıdır. Koroğlunun at(lar)ı, qılıncı, səsi və aşıqlıq xüsusiyyətləri bütün versiya və variantlarda, demək olar ki, eynidir.

Dastana xas olan mifoloji xüsusiyyətlər türkmən versiya və variantlarında daha çox müşahidə edilir: Həzrəti Əli, pirlər, ərənlər, qırxlar, qələndərlər obrazı dastanın magik ruhunu daha da artırır. Türkmən variantlarında Koroğlu ilə atı Qırat mifoloji xüsusiyyətlər də əlavə edilmişdir. Babası Cığalı bəylə Üçgümməz dağında yaşayan gənc Rövşən fəvqəltəbii güclərini ilk olaraq burada qazanır. O, doğuluşundan bu yana onu qoruyan, mühafizə edən sehri güclərlə ilk qolda qarşılaşır: “Rövşən gündə 3-4

dəfə gedir, atlara nəzarət edir, səslərini dinləyir, amma gözünü açıb baxmırdı. Bir gün Rövşən çox qulaq verdi, amma atlardan səs-səda yox idi, məcbur qalıb gözlərini açdı. Bala at Araz çayının o biri sahilində otlayırdı. Bir az sonra iki sarı cübbəli, sarı sarıqlı ağsaqqal peyda oldu və atın sarğısına vurdular, at hoppanıb bu sahili keçdi. Rövşən bir az diqqət edərək atın çayın o sahilinə-bu sahilinə hoppanaraq oynadığını gördü. Getdi babasına xəbər verməyə, amma babası onun atı gördüyünü başa düşmüşdü” [1, s.22].

Cığalı bəy gənc Rövşəni yeni səfər üçün hazırlayır. O, bu səfərlə Rövşənin müqəddəratının dəyişəcəyini, həyatının yeni mərhələsinə qədəm qoyacağını bilir. Cığalı bəy Koroğluya 2 gün atın izi ilə yol gedib qırxlar məclisinə çatacağını, orada ona atının geri verəcəyini deyir. Koroğlu atın izi ilə gedir, heç kimi tapa bilmir və yorğunluqdan orada yuxuya gedir: “Yuxusunda Xıdır əleyhissalam Rövşəni göstərmişdi: bu, bizim nəfəs oğlumuz, sultan Adıbəy oğlu, Cığalı bəyin nəvəsidir. Ərənlər dedilər: biz toplanmışkən bu oğlanı muradına çatdırmaq. Rövşəni yatdığı yerdə dərin yuxuya verib qarnını kəsdilər, ciyərinin içini açıb, yuyub, təmizləyib nurla doldurdular. Rövşən asqırıb ayıldı. Ona bir cam verdilər, içib yenə özündən getdi. Rövşən yenə asqırıb oyandı, atını axtardı. Həzrət Əli Şir Xuda Pir bir nəvə çəkdi, at kişnəyə-rək gəldi. Ərənlər atın belinə qızıl qayıqlı qıldan yəhər, qədifədən örtük, zərəfşan ləçəkli köynəkə qoydular, Rövşənə dəri çəkmə, ağ papaq, mavi “çəkmən” geydirdilər. Ərənlər soruşdular: sənənin könlün əkinçilikdə, ozanlıqda, qəhrəmanlıqda, yoxsa mollalıqdadır?”

...Ərənlər dedilər: sənənin yönünü anladığ, indi nə muradın varsa, bizdən istə.

Rövşən dedi: atıma, özümə 120 il yaş verin; atım, özüm 120 yerdən yara alsaq da, ulduz görəndə sağalaq.

Ərənlər əl verdilər, dedilər: oğlan, əksiyyəni qalmasın, yenə istə.

Rövşən dedi: düşməni əlinə düşsəm, tez qurtulmuş, qılıncım kafirə toxunsun, müsəlmana toxunmasın.

Ərənlər əl verdilər, dedilər: oğlan, əksiyyəni qalmasın, yenə istə.

Rövşən dedi: axirət üçün saf iman verin, yetmiş iki dili könlümə əyan edin.

Ərənlər əl verdilər, amma bu dəfə yenə istə demədilər.

Rövşən dedi: aman, ərənlər, öldükdən sonra yolumu davam etdirən bir övlad verin.

Ərənlər dedilər: sənə üç dəfə əl verdik, soruşduq, artıq gecdir.

Şir Xuda Pir Rövşənin belinə iti qılınc bağladı. Xıdır əleyhissalam: qaranlıq yurddan işıqlı yurda çıxdı, adını Rövşən qoydum. Gordan çıxdı, adı Koroğlu (Qöroğlu) olsun, dedi” [1, s.28-30].

Koroğlunun ərənlərdən istədiyi “ulduz görəndə yaraların sağalması” motivi qədim türk etiqləri ilə sıx bağlıdır. Təbiətlə iç-içə yaşamış türklərin təbiət qüvvələrinə hörmətlə yanaşmaları və boyun əymələri bu günə qədər davam edir. Göytürklərdən bu yana şaman və tanrıçılıq inanclarına bağlı olan türklərdə Gök tanrı, ay, ulduz, yer, su və od əsas kultlar olmuş; mühüm qərarlar ulduzların düzülüşünə baxılaraq alınmışdır [3, s.1]. Bu etiqlər və inanclar “Koroğlu” dastanının türkmən versiyalarına aid digər epizodlarında da görünür.

Koroğlunun ilk qolda ərənlərdən soyunu davam etdirmək üçün bir övlad istəməyi unutması sonrakı qollarda sonsuzluq motivinə bağlı olan “Övəz” və “Ərhasan” qollarına da hazırlıq xarakteri daşıyır.

Koroğlu dastanının türkmən versiyalarında da, “qəhrəmanı mühafizə edən müqavimət gücü”nün simvolu olan “qırx igid” motivini görürük. Rövşən ərənlərdən əl aldıqdan sonra şücaətini göstərmək və dünyanıqanma əfsanəvi silahlarına sahib olmaq üçün bəzi sınaqlardan keçir. Bu sınaqlar həmişə uğurla nəticələnir. Rövşən və Cığalı bəy Çənlibelə (Çandıbil) geri qayıdılar. Koroğlu Çənlibelə xan seçilir və qırx igidə sahib olur. Lakin hünkardan intiqam almağa gərkən bu igidlərin bir çoxu qorxub qaçır. Koroğlu qaçanların yerini atası Adıbəydən qalan qırx igiddən qalanlarla tamamlayır və yenə qırx igidə sahib olur. Beləliklə, türkmən versiyasında Koroğlunun atasındanqalma əfsanəvi 40 igidi – əsgəri vardır. O, bütün döyüşlərdə qələbəni bu igidlərlə qazanır. Azərbaycan versiyasında isə Koroğlunun ətrafında yer alan dəlillərin say-

ları tam deyildir, amma bu sayın 7 mindən çox olduğu bilinir. Bəzi qollarda bu dəlillər türkmən versiyasındakı qırx igidin funksiyalarını öhdəsinə götürmüşlər. Koroğlunun türkmən variantlarında qırx igid ifadəsi ilə bərabər, “qırx qız” motivi də görünür. Ağayunus Qaf dağındakı sarayında qırx cariyyəsi ilə bərabər yaşayır.

“Koroğlu” dastanının bütün Şərqi və Qərbi versiyalarının, variantlarının tipoloji xüsusiyyətlərini təhlil edərkən, qəhrəmanın adının hər yerdə “Ruşən, Rovşan, Rövşən, Ürüşən” (ışıqlı, parlaq) olması diqqətimizi cəlb edir. Xüsusilə türkmən versiyası da daxil olmaqla, digər Şərqi versiyalarında Koroğlu adının etimoloji olaraq “Gor-oğlu, Gör-oğlu” (məzarın oğlu) mənəsinə başa düşülməsi və “qəhrəmanın məzardagorda doğulması” motivinin istifadə olunması və Azərbaycan da daxil olmaqla, Qərbi versiyasına bağlı mətnlərdə bu bölümün askik olması, fikrimizcə, dastanın mənşəyi haqqında bizdə daha aydın təsəvvür yaradır.

Azərbaycan və türkmən versiyalarında “Koroğlu” dastanının bəhs etdiyimiz fərqli motiv və epizodlarından başqa, “atanın/babanın kor olmasına səbəb olan at” motivi, hər iki versiyanın ən vacib ortaq motivlərindən biridir. Türkmən variantında hünkarın törətdiyi pis əməllər Cığalı bəyin gözlərini tökdürməklə bitmir, o, Cığalı bəyin ortancıl oğlu Mömini də öldürtdürür. Hünkarın onları da öldürmək istədiyini bir dostundan öyrənən Cığalı bəy gəlini Gülnəməni, nəvəsi Rövşəni və kor edilməsinə səbəb olan dayçanı da götürüb oradan qaçır, Üçgümməz dağında yaşamağa başlayır. Türkmən versiyasında Qırat dağına atının balası deyil, onun balasının balasıdır. Cığalı bəyin gözlərinin kor edilməsinə səbəb olan at Üçgümməz dağında böyüyür və yenə su atı cinsindən olan Reyhan Ərəbin atı ilə cütləşmədən Qırat doğulur. Fikrimizcə, bu epizod Qıratın gücünün daha da artırılması, onun geninin ikiqat qüvvətli göstərilməsi, dastanda ona verilən sehri güclərin daha da qabarıq olaraq zülmə çıxarılması üçündür. Onların hünkarın üzümündən qaçıb Üçgümməz dağına gəldiyi zaman Rövşən uşaq yaşlarındadır. Bu da əvvəlcə Qıratın anasının, sonra Qıratın böyüməsi üçün lazım olan müddətdir. Ümumiyyətlə, Türkmən versiyasında at

motivi Azərbaycan versiyalarından kifayət qədər fərqlidir, belə ki variantların heç birində Dürat iştirak etmir.

Üçgümməz dağında Cığalı bəy Rövşənə atlarla bağlı məlumatlar və döyüş fəndləri öyrədir. Türkmən variantının ilk qolu Cığalı bəyin müdrikliyi və uzaqgörənliyi ilə yanaşı, eyni zamanda onun hadisələrə elmi və dini yöndən düzgün yanaşma, çevik qərarlar vermə qabiliyyəti ilə yadda qalır. Dastanda Orta Asiya köçəri mədəniyyətinin izləri həm Cığalı bəy obrazı ilə, həm də atlara verilən böyük dəyər ilə əks olunmuşdur. Koroghlunun ilk uşaqlıq illəri Çənlibelə, uşaqlığının ikinci mərhələsi, dəliqanlılıq və ilk gənclik illəri Üçgümməz dağında keçir.

Qırat böyüyüb müəyyən həddə çatdıqdan sonra xüsusi olaraq yetişdirilməsi vaxtı çatır. "Cığalı bəy Rövşənə artıq zamanın çatdığını, atı yer altında bağlı bir yerdə 40 gün saxlamaq lazım olduğunu dedi. Qırx günün tamamında Cığalı bəy ata baxdı, amma bir az gün işığı düşdüyünü təyin edib Rövşənə yenidən atı 40 gün qaranlıqda saxlamağı tapşırırdı. 40 gündən sonra Cığalı bəy atın tam mükəmməl olduğunu söylədi" [1, s.28-30]. Qıratın qaranlıq bir yerdə bir müddət saxlanması və qeyri-adi xüsusiyyətlər qazanması Azərbaycan variantlarında da mövcuddur. Azərbaycan koroghlusunun Qıratın qaranlıqda insan gözündən və günəş işığından uzaq bir yerdə 40 gün saxlanması motivi kifayət qədər geniş tədqiq edilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Görgly. Türkmən Halk Dessany, I cilt. Tayyarlan: Nurmemmet A., Bilig Yayınları, Ankara, 1996
2. Ögel B. Türk Mitolojisi-1. (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar), TTK Yayınları, Ankara, 1989.
3. İnan A. Tarihte ve Bugün Şamanizm, TTK Yayınları, Ankara, 1986.
4. Görgly. Türkmən Halk Eposy, Türkmənistan neşriyatı, Aşgabat, 1980.

APPEARANCE OF "KOROGHLU": IN AZERBAIJANI AND TURKMEN VERSIONS

Summary

The epic of "Koroghlu" is one of the most widespread epics in the epic creativity of Turkic peoples. Today, the epic of "Koroghlu" continues to live among the Turkish, Kazakh, Kyrgyz, Uzbek, Turkmen, Tatar, Bashkir, Gagauz, Azerbaijan, Karakalpak, Uighur and other nations. "Koroghlu" epic of the Turkmen people has a special place among the versions spread throughout Central Asia. The epic is large in volume and is rich by the number of its branches. The introduction of this epic work based on the principle of folk narration begins with the first branch in folklore.

The typological features of the first part of the "Koroghlu" epic are quite different in Azerbaijani and Turkmen versions. In this article, both versions provide information about the first branch, common and different motifs, and episodes.

Key words: "Koroghlu" epic, Turkmen, version, variant, Koroghlu, branch

ПОЯВЛЕНИЕ "КЕРОГЛУ": В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ И ТУРКМЕНСКОЙ ВЕРСИЯХ

Резюме

Эпос "Кероглу" является одним из самых распространенных в эпическом творчестве тюркских народов. Сегодня эпос "Кероглу" продолжает жить среди турецкого, казахского, кыргызского, узбекского, туркменского, татарского, башкирского, гагаузского, азербайджанского, каракалпакского, уйгурского и других народов. Эпос "Кероглу" туркменского народа занимает особое место среди версий, распространенных по всей Центральной Азии. Эпос большой по объему и богат количеством его ветвей. Введение этой эпопеи, основанной на принципе народного повествования, начинается с первой ветви в фольклоре. Типологические особенности первой части эпоса "Кероглу" совершенно различны в азербайджанской и туркменской версиях.

В этой статье обе версии азербайджанского и туркменского эпоса "Кероглу" содержат информацию о первой ветви, рассказывают об общих и разных мотивах, эпизодах.

Ключевые слова: эпос "Кероглу", туркмен, версия, вариант, Кероглу, ветвь